

EKOLOGIE: Zlepšování ovzduší

zdroj: neviditelnypes.lidovky.cz

V souvislosti s nedávným zasedáním OSN ke klimatu v německém Bonnu zaplavily média opět údaje o nárůstu znečišťujících látek v ovzduší (a nutnosti s tím něco radikálního udělat). Odhlédnuli nyní od doktríny globálního oteplování, je při této příležitosti zajímavé se podívat na vývoj kvality ovzduší i celkově životního prostředí v posledních letech u nás.

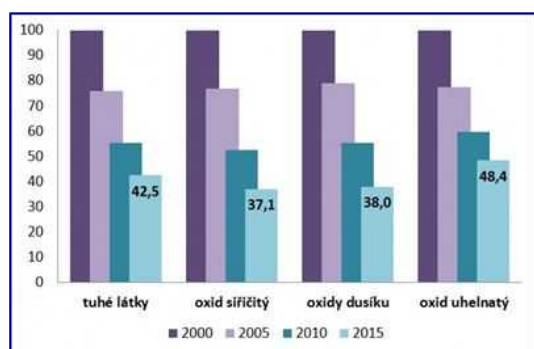
V 90. let došlo u nás k bezprecedentnímu zlepšení životního prostředí. Na konci komunistického režimu patřilo znečištění ovzduší k nejzávažnějším problémům. V důsledku restrukturalizace průmyslu a razantních vládní opatření došlo během velmi krátké doby k obrovskému snížení množství znečišťujících látek. Například u nejproblémovějších velkých zdrojů znečištění byly na konci devadesátých let emise oxidu uhelnatého na 50 % stavu z roku 1991, emise oxidu dusíku na 28 %, emise oxidu siřičitého na 13 % a u emisí tuhých látek došlo dokonce k poklesu pod 5 % stavu z počátku 90. let! Tento ohromný úspěch je – doufejme – všeobecně znám.

Ke zlepšování kvality ovzduší, resp. stavu životního prostředí obecně, docházelo a dochází (byť ne tak dramaticky) i v dalších letech a je tomu tak i dnes, navzdory nejružnějším ekologysty dlouhodobě vytvářenému dojmu, že stav životního prostředí v naší zemi se přinejmenším nelepší, když ne přímo zhoršuje, a že vinu nese ekonomický růst, trh a náš konzumní (dle nich rozuměj neetický) způsob života.

Od počátku století došlo kontinuálně k absolutnímu poklesu emisí u všech sledovaných znečišťujících látek. Emise tuhých látek (absolutně v tunách) byly v roce 2015 na 42 % stavu z roku 2000, emise oxidu siřičitého na 37 %, oxidu dusíku na 28 % a emise oxidu uhelnatého na 48 % hodnot roku 2000. Souběžně s poklesem emisí při tom výrazně vzrostl HDP – měřený ve stálých cenách téměř o polovinu.

Výrazně se snížila intenzita emisí skleníkových plynů, vyjádřená jako poměr mezi emisemi a reálným HDP, a to i ve vztahu k evropskému průměru. U všech výše zmíněných základních znečišťujících látek klesly jejich emise ve vztahu k HDP v průměru na 42 % stavu z roku 2000 (jednotlivé emise viz obrázek 1). Česká ekonomika tak produkuje nejen absolutně, ale i vzhledem ke svému výkonu stále méně emisí, neboli je schopna vytvářet svou produkci stále ekologičtěji.

Obrázek 1: Pokles intenzity emisí v ovzduší (2000 = 100)

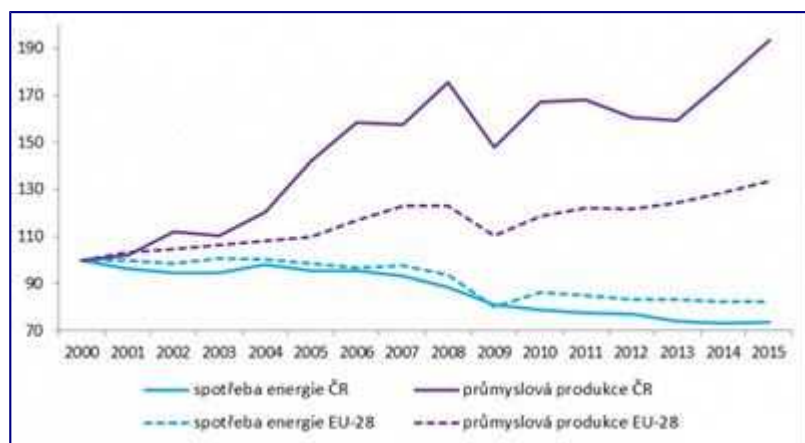

Poznámka: Emise vyjádřeny (v tunách) na HDP ve stálých cenách; výchozí rok 2000 = 100.

Zdroj: databáze ČSÚ, vlastní výpočty.

Významným sektorem při znečištění ovzduší bývá průmysl, který se v ČR podílí na celkové hrubé přidané hodnotě jednou třetinou, což je (nejen) v evropském měřítku vysoce nadprůměrná hodnota. Nůžky mezi celkovou spotřebou energie v průmyslu a průmyslovou produkcí se výrazně rozevírají (viz obrázek 2). **Český průmysl je tak stále méně energeticky náročný.** Zatímco spotřeba energie v roce 2015 byla na 74 % stavu spotřeby z roku 2000, průmyslová produkce za stejné období naopak výrazně vzrostla – o 94 %. Zlepšení energetické náročnosti průmyslu vyznívá pro ČR příznivě i v evropském srovnání. Data Eurostatu dokládají, že spotřeba energie v průmyslu za celou EU-28 sice rovněž v daném období poklesla, ale méně než v ČR (na 82 % stavu roku 2000), a průmyslová produkce vzrostla podstatně méně (o 34 %).

Obrázek 2: Produkce a spotřeba energie v průmyslu (2000 = 100)

Poznámka: Spotřeba energie v průmyslu vyjádřena v tunách ropného ekvivalentu (TOE); průmyslová produkce vyjádřena ve stálých cenách; rok 2000 = 100.

Zdroj: databáze Eurostatu, vlastní výpočty.

Navzdory tomuto pozitivnímu vývoji by mohl zaznít argument, že česká ekonomika má stále velmi vysokou absolutní energetickou náročnost (energetická náročnost celé ekonomiky). Ta zůstává v mezinárodním srovnání mezi zeměmi EU opravdu nadprůměrná. Problémem u tohoto mezinárodního srovnání však je, že používá měření dle kilogramů ropného ekvivalentu na 1000 eur produkce (případně HDP). A to je velmi zavádějící, neboť cenová hladina se mezi srovnávanými zeměmi velmi liší. Země s úrovní cen nad průměrem EU mají tak zdánlivě nižší spotřebu energie, než země s cenovou hladinou podprůměrnou. **Srovnáme-li spotřebu energie na obyvatele** (a i při tomto srovnání je třeba brát v potaz, že se země výrazně liší strukturou ekonomiky, vahou průmyslu či podnebím), **pohybuje se ČR kolem úrovně našich vyspělejších sousedů Německa a Rakouska a spotřeba v posledních letech klesá** (během posledních deseti let asi o 12 %).

Nezlepšuje se jen kvalita ovzduší, ale i další parametry životního prostředí. Navzdory ekonomickému růstu stagnuje celková produkce odpadů, klesá produkce nebezpečných odpadů (od roku 2008 o třetinu), výrazně roste využití odpadů k recyklaci (oproti roku 2008 o 72 %), zvyšuje se rovněž využití odpadů k energetickému účelu (oproti roku 2008 o dvojnásobek), roste podíl obyvatel napojených na kanalizaci (v roce 2016 to bylo 85 %), klesá množství vypouštěných odpadních vod do kanalizace (u odpadních vod z průmyslové produkce pokles od roku 2008 o třetinu), atd.

Kvalitnější životní prostředí bezesporu přispělo i k prodloužení délky života, která u nás od roku 1989 vzrostla nejvíce ze všech vyspělých zemí OECD. **Ekonomický růst a technologický pokrok kvalitu životního prostředí zlepšují, nikoli naopak**, jak se nám snaží vnutit nejrůznější ekologisté. Je výsledkem racionální ekonomické kalkulace neviditelné ruky trhu a ekologie. I snahu ekologů přisvojit si zásluhy za lepší životní prostředí je třeba odmítnout. Ostatně největší reálný ekologický počin udělala v devadesátých letech vláda Václava Klause, který se později stal mezi aktivisty paradoxně ztělesněním antiekologického přístupu. Kdyby jim však šlo opravdu o přírodu a životní prostředí, a nikoli o politiku a regulaci veškerých aktivit, museli by Václava Klause naopak oslavovat.

Čím bohatší jsme, tím kvalitnější technologie jsme nejen schopni si dovolit, ale také vyrobit. Vývoj v České republice v posledních letech je toho dobrým důkazem. Skuteční ekologové by měli tento úspěch a jeho hlavní příčinu – ekonomický růst – slavit s námi, nikoli mu házet stále jen klacky pod nohy.

Martin Slaný / Institut VK